

Samisk naturbruk, folkerett og norsk urfolksrett etter Fosen-dommen

*Øyvind Ravna, Professor,
UiT Norges arktiske universitet, Tromsø*

Reindriftskonferansen 2022

9.- 10. juni 2022

Quality Airport Hotel Værnes - Stjørdal

Denne presentasjonen handler om SP art. 27. Det er trolig den viktigste bestemmelsen for å beskytte etniske minoriteters og urfolks rett til å nyte kulturen deres, inkludert for samene som urfolk i Norge.

- Fosen-dommen er unik i norsk sammenheng. For første gang kom Høyesterett til at et inngrep krenker urfolksrettigheter vernet av en internasjonal menneskerettskonvensjon.
- Den historiske dommen er resultatet av anke over et ekspropriasjonsskjønn. At de to siidaene anførte at ekspropriasjonsinngrepet var konvensjonsstridig, gjorde dommen til en prinsipiell avgjørelse om rekkevidden av artikkel 27 i norsk rett.

Vi skal nå se på Høyesteretts bruk av ***FNs konv. om sivile og politiske rettigheter art. 27*** i Fosen-dommen i lys av FNs menneskerettskomites praksis

– herunder når inngrep i samiske reindriftsområder innebærer krenkelse av urfolks menneskerettigheter.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter art. 27

I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter **ikke nektes retten til**, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, **å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.**

Menneskerettskomiteen uttaler:

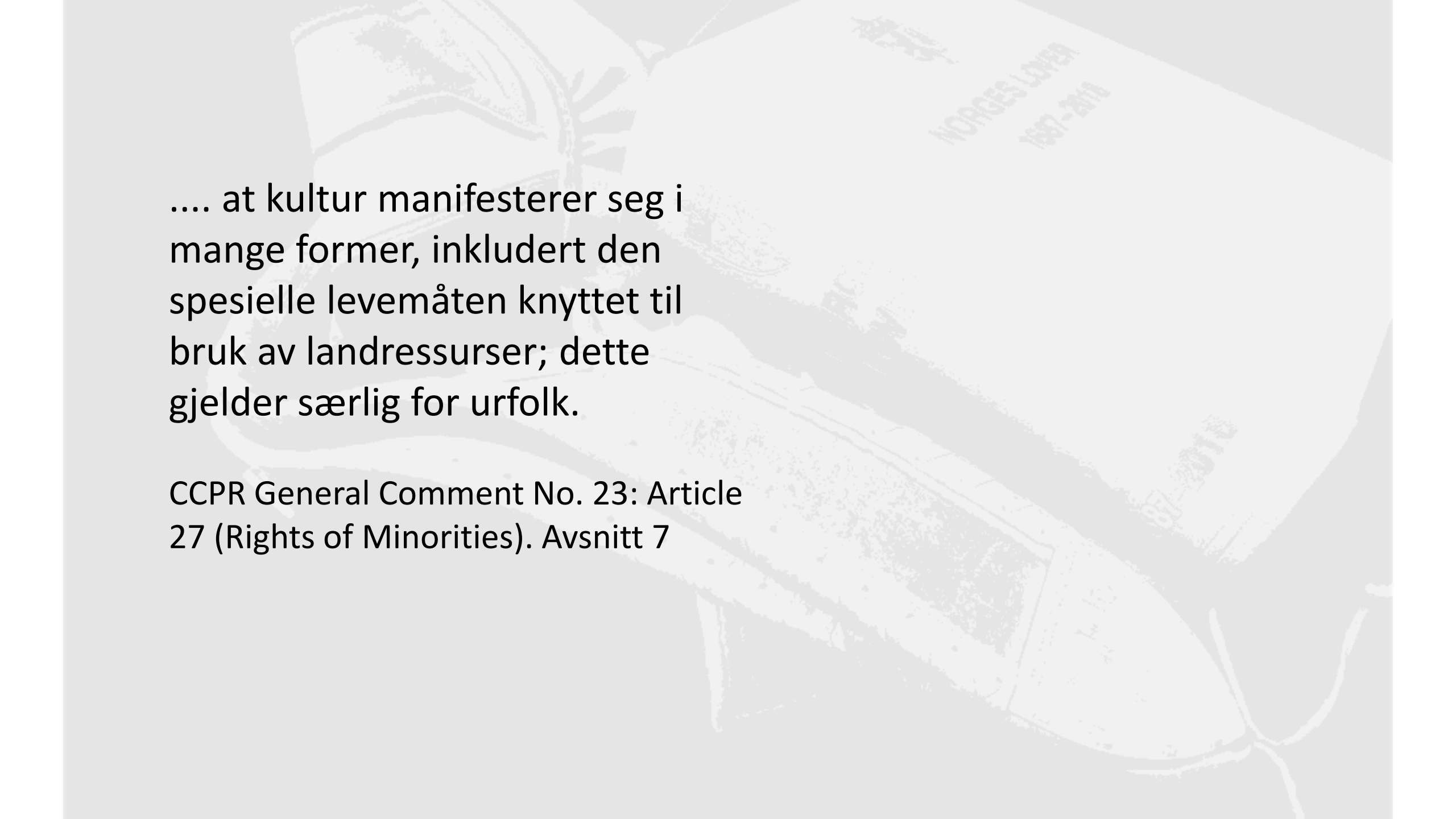
Etter komiteens syn, avhenger lovligheten av et tiltak som i vesentlig grad utfordrer eller griper inn i en minoritets- eller et urfolkssamfunns kulturelt-betingede næringsvirksomhet,

av om medlemmene av det aktuelle fellesskapet har hatt mulighet til

- å delta i beslutningsprosessen forut for inngrepene, og
- om de vil fortsette å ha utkomme av sin tradisjonelle næring.

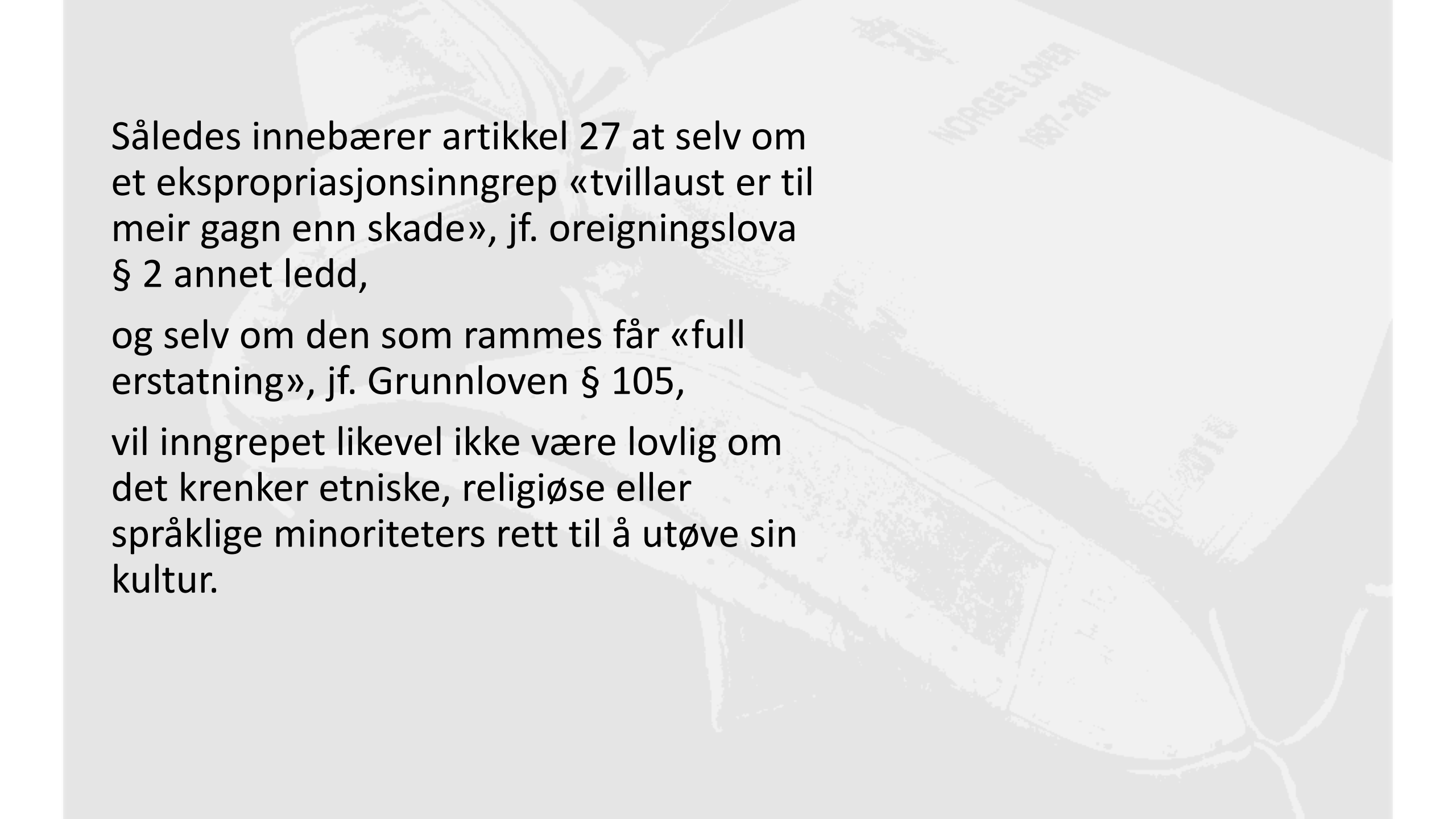
(Poma Poma v. Peru, para. 7.6)

I tillegg til deltakelse i beslutningsprosessen, fremhevet Komiteen at deltakelsen må være effektiv, noe som ikke bare innebærer konsultasjon, men at medlemmene av det aktuelle samfunnet gir *sitt frie og forhåndsinformerte samtykke*.

.... at kultur manifesterer seg i mange former, inkludert den spesielle levemåten knyttet til bruk av landressurser; dette gjelder særlig for urfolk.

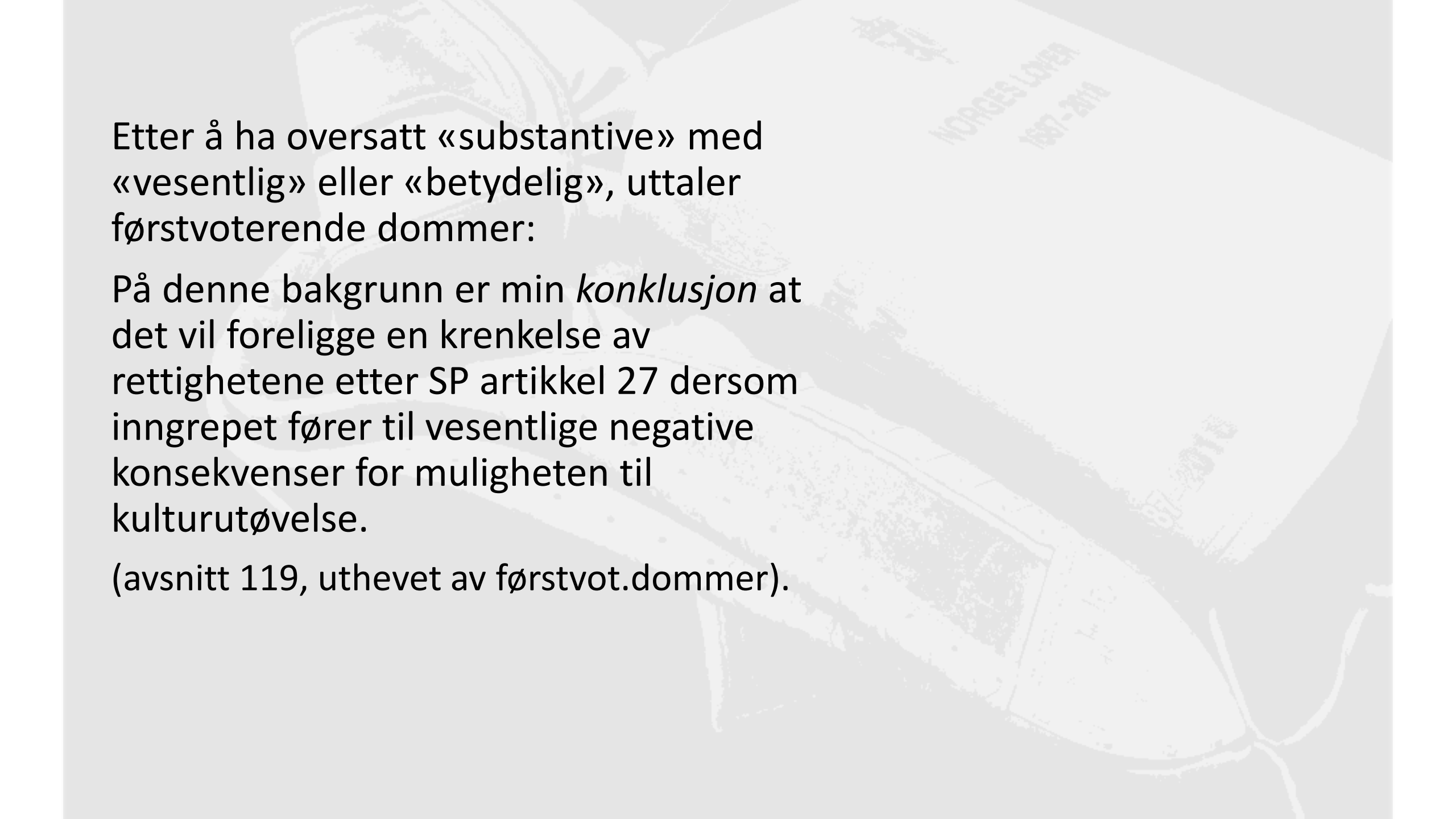
CCPR General Comment No. 23: Article 27 (Rights of Minorities). Avsnitt 7

Således innebærer artikkel 27 at selv om et ekspropriasjonsinngrep «tvillaust er til meir gagn enn skade», jf. oereigningslova § 2 annet ledd,

og selv om den som rammes får «full erstatning», jf. Grunnloven § 105,

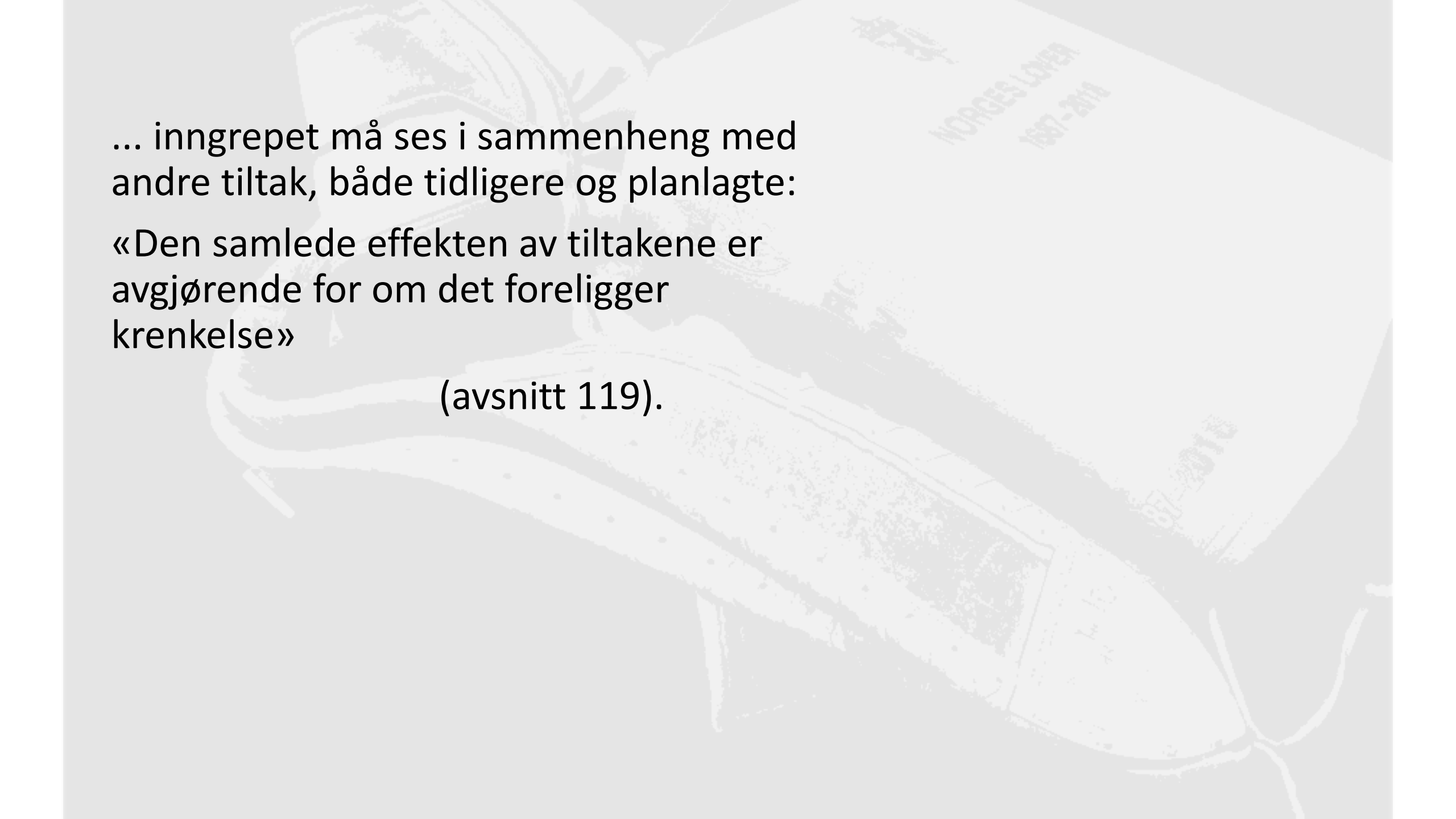
vil inngrepet likevel ikke være lovlig om det krenker etniske, religiøse eller språklige minoriteters rett til å utøve sin kultur.

Etter å ha oversatt «substantive» med «vesentlig» eller «betydelig», uttaler førstvoterende dommer:

På denne bakgrunn er min *konklusjon* at det vil foreligge en krenkelse av rettighetene etter SP artikkel 27 dersom inngrepet fører til vesentlige negative konsekvenser for muligheten til kulturutøvelse.

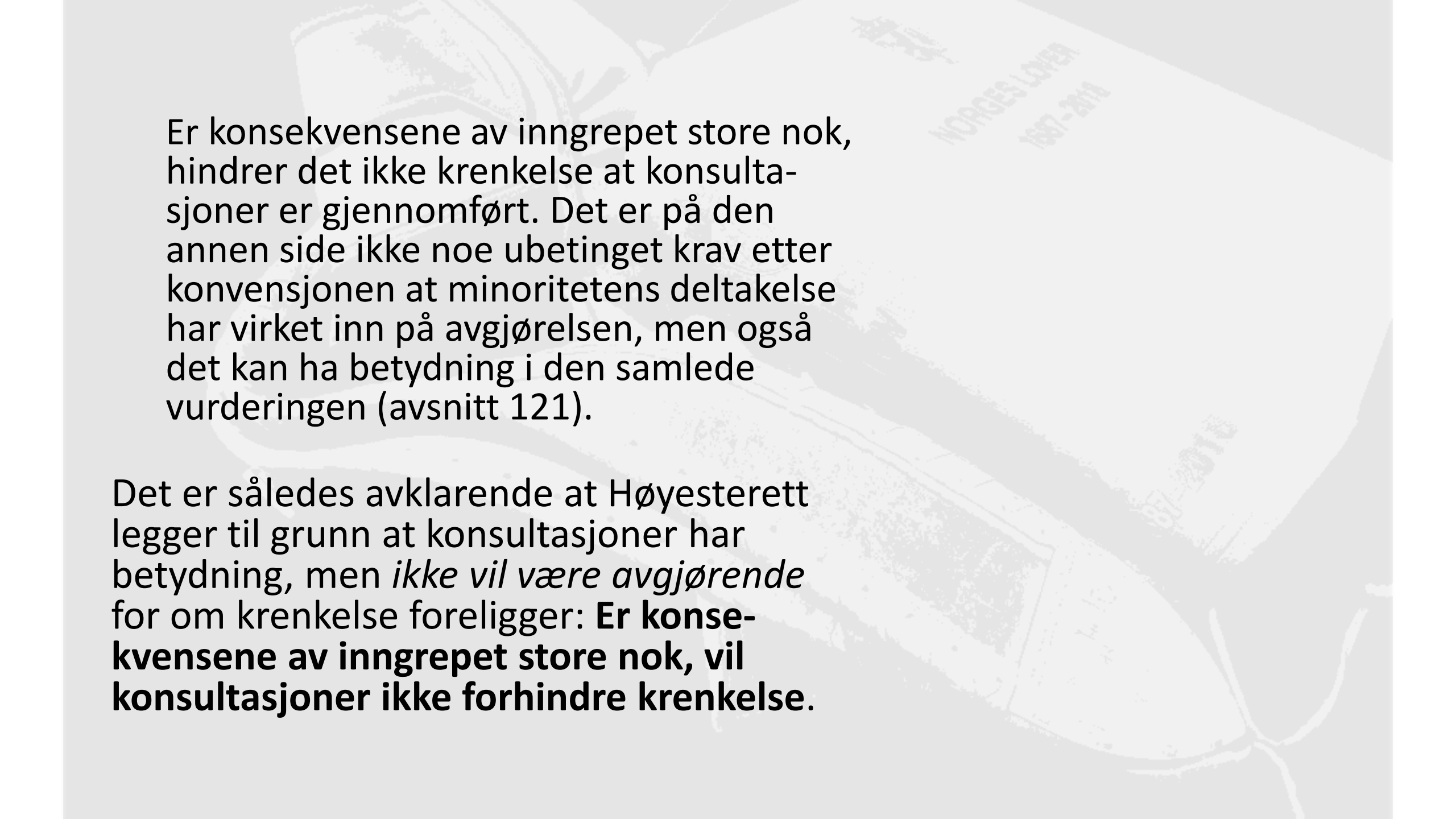
(avsnitt 119, uthevet av førstvot.dommer).

... inngrepet må ses i sammenheng med andre tiltak, både tidligere og planlagte:

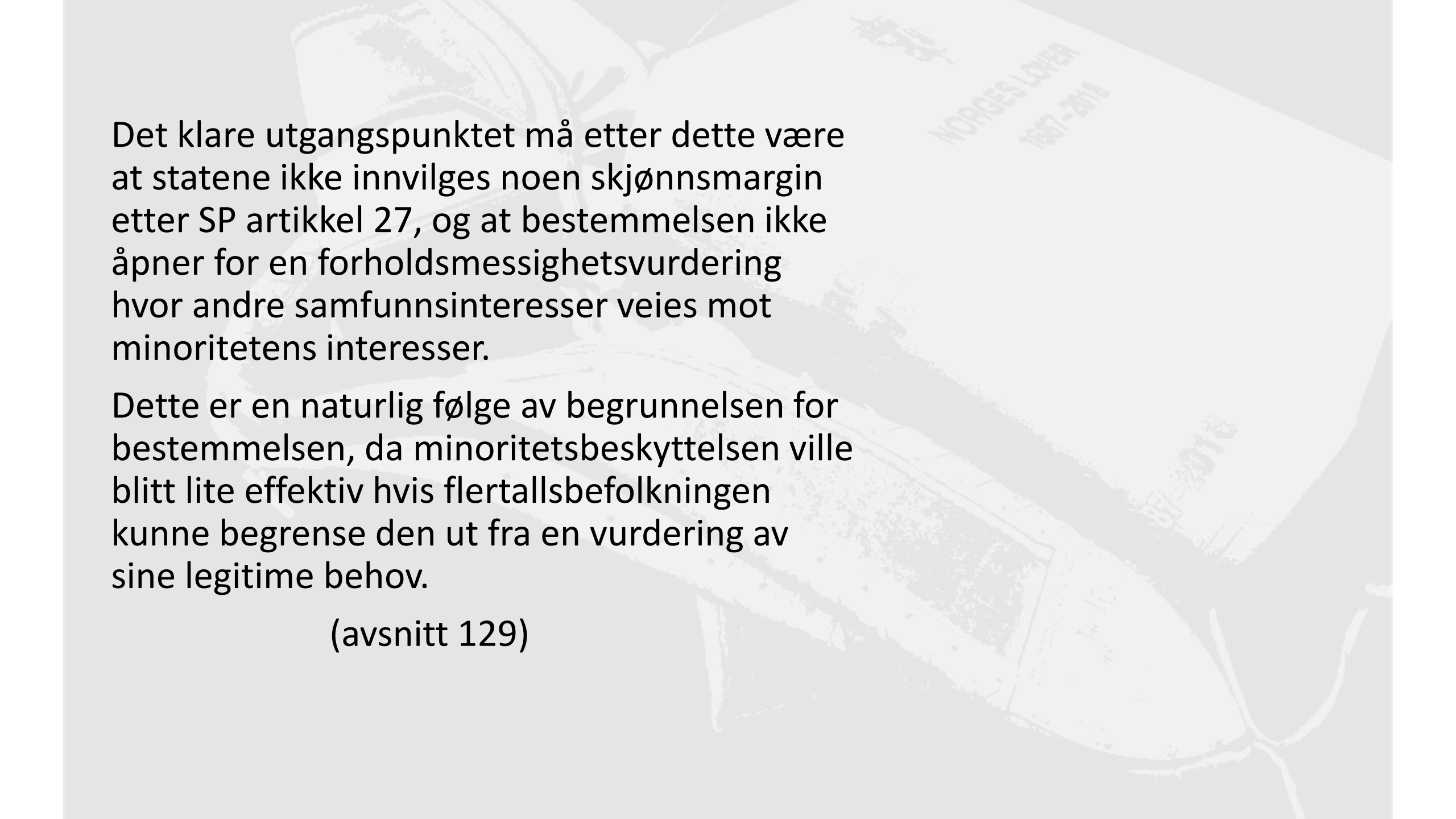
«Den samlede effekten av tiltakene er avgjørende for om det foreligger krenkelse»

(avsnitt 119).

Er konsekvensene av inngrepet store nok, hindrer det ikke krenkelse at konsultasjoner er gjennomført. Det er på den annen side ikke noe ubetinget krav etter konvensjonen at minoritetens deltakelse har virket inn på avgjørelsen, men også det kan ha betydning i den samlede vurderingen (avsnitt 121).

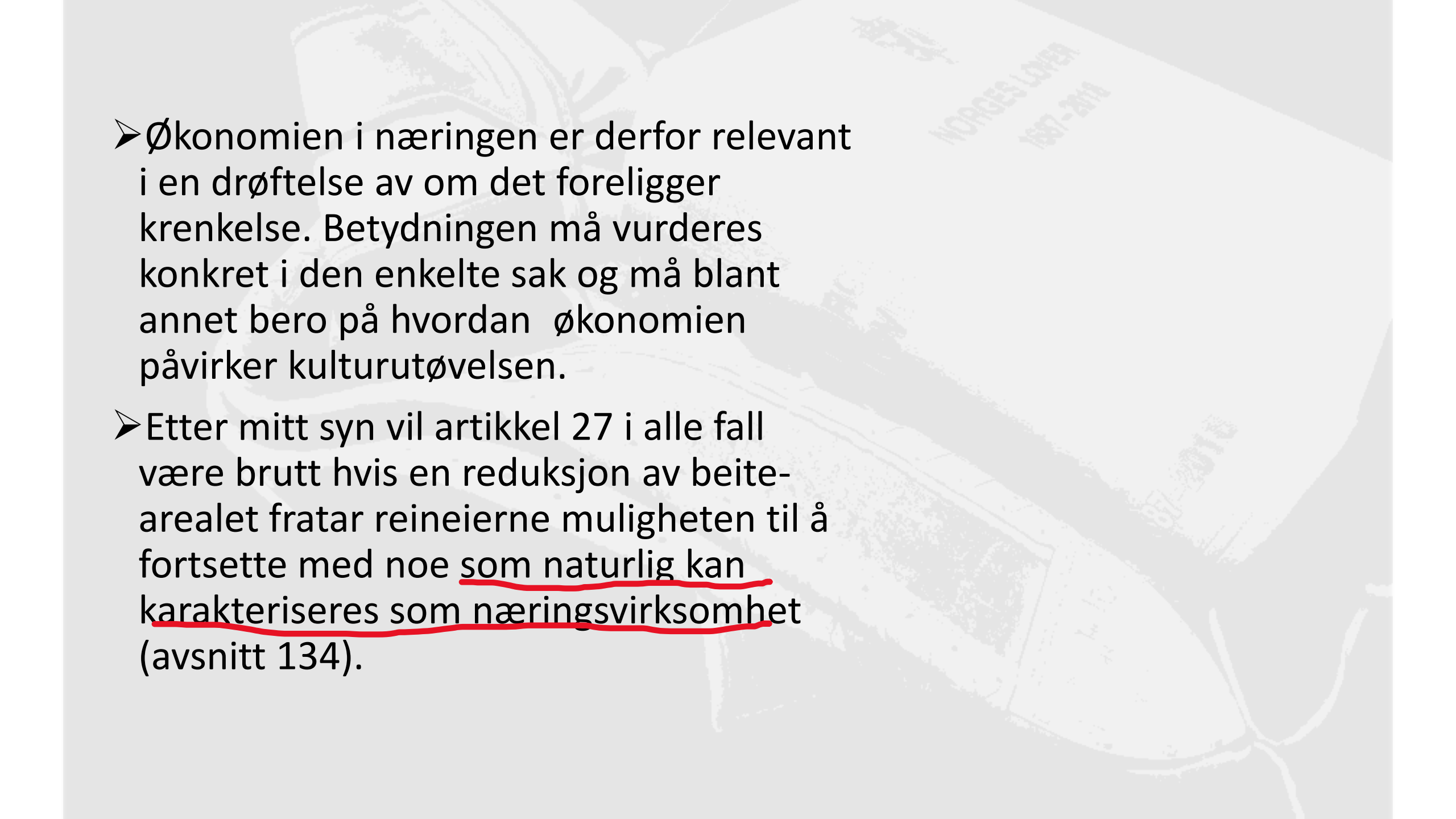
Det er således avklarende at Høyesterett legger til grunn at konsultasjoner har betydning, men *ikke vil være avgjørende* for om krenkelse foreligger: **Er konsekvensene av inngrepet store nok, vil konsultasjoner ikke forhindre krenkelse.**

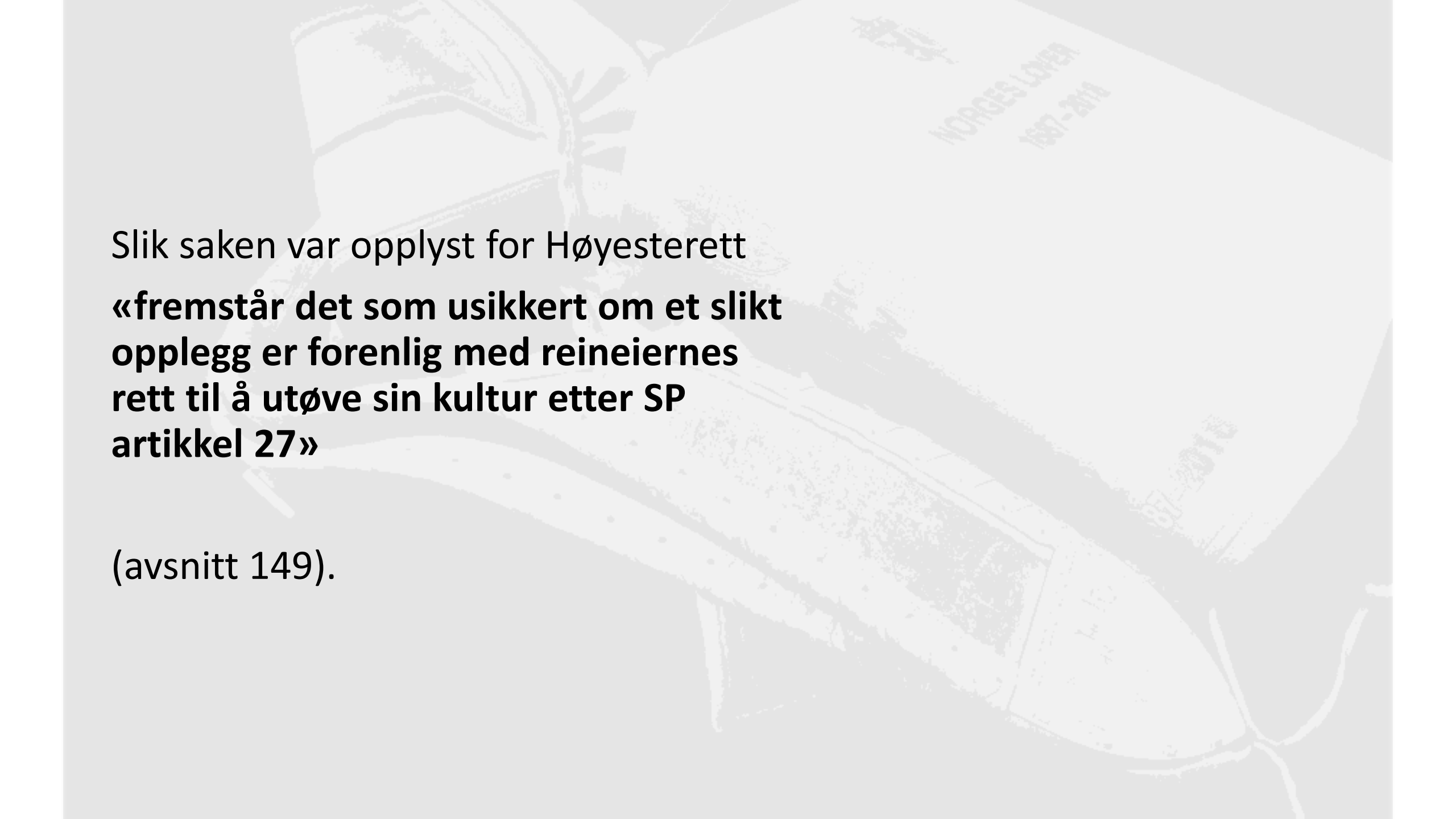

Det klare utgangspunktet må etter dette være at statene ikke innvilges noen skjønnsmargin etter SP artikkel 27, og at bestemmelsen ikke åpner for en forholdsmessighetsvurdering hvor andre samfunnsinteresser veies mot minoritetens interesser.

Dette er en naturlig følge av begrunnelsen for bestemmelsen, da minoritetsbeskyttelsen ville blitt lite effektiv hvis flertallsbefolkningen kunne begrense den ut fra en vurdering av sine legitime behov.

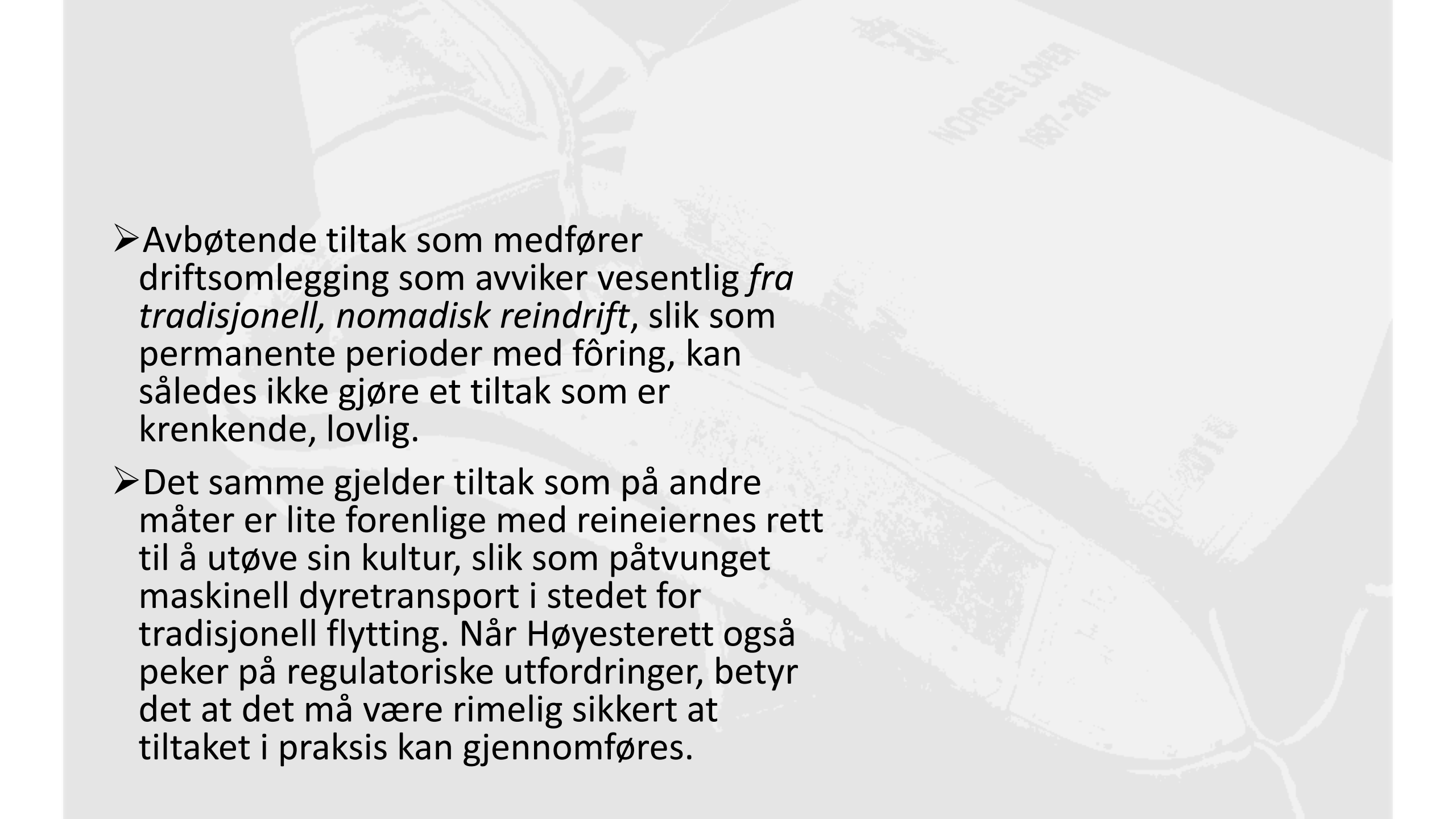
(avsnitt 129)

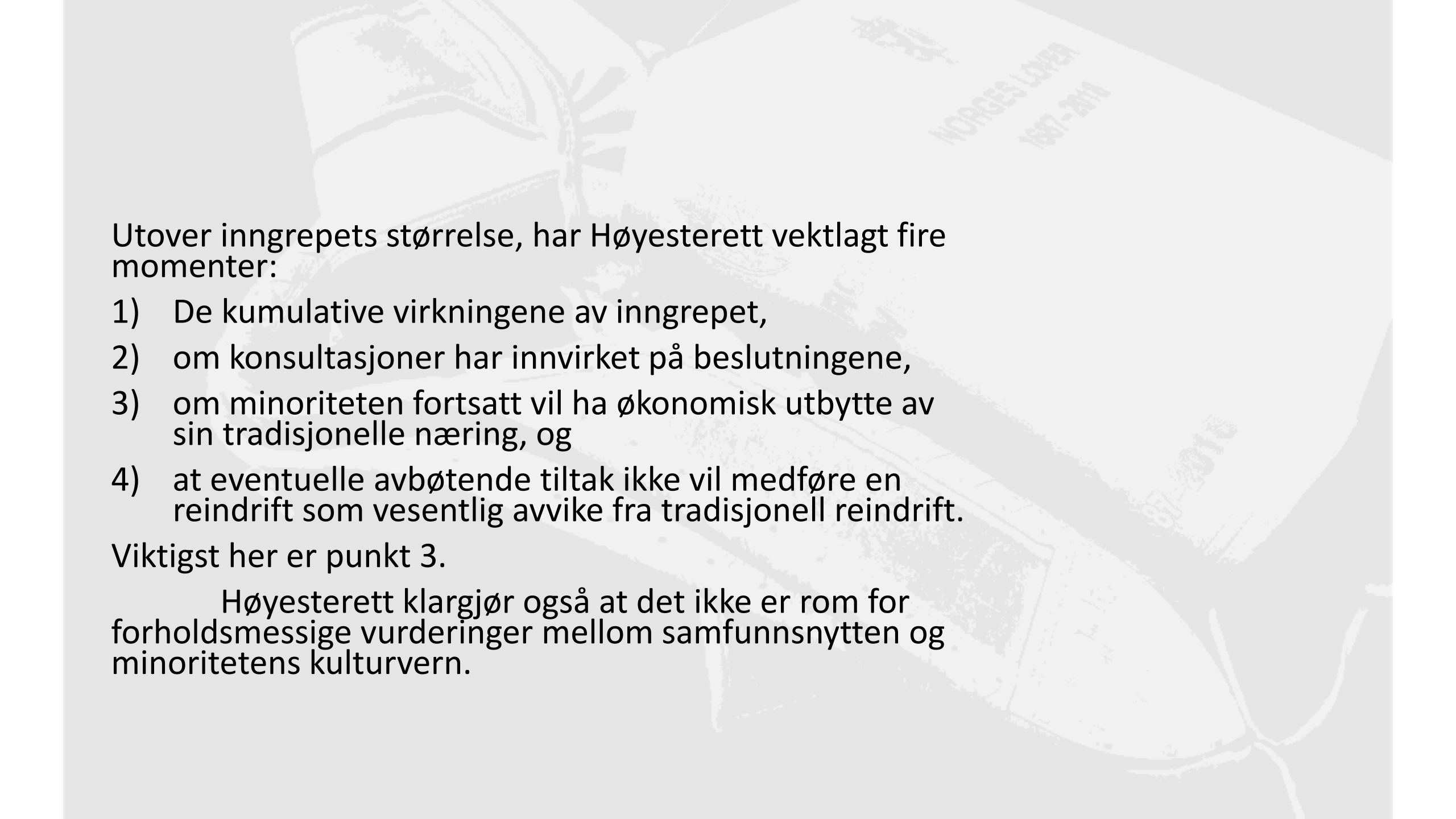
-
- Økonomien i næringen er derfor relevant i en drøftelse av om det foreligger krenkelse. Betydningen må vurderes konkret i den enkelte sak og må blant annet bero på hvordan økonomien påvirker kulturutøvelsen.
 - Etter mitt syn vil artikkel 27 i alle fall være brutt hvis en reduksjon av beitearealet fratrar reieneierne muligheten til å fortsette med noe som naturlig kan karakteriseres som næringsvirksomhet (avsnitt 134).

Slik saken var opplyst for Høyesterett
**«fremstår det som usikkert om et slikt
opplegg er forenlig med reineiernes
rett til å utøve sin kultur etter SP
artikkel 27»**

(avsnitt 149).

-
- Avbøtende tiltak som medfører driftsomlegging som avviker vesentlig *fra tradisjonell, nomadisk reindrift*, slik som permanente perioder med fôring, kan således ikke gjøre et tiltak som er krenkende, lovlig.
 - Det samme gjelder tiltak som på andre måter er lite forenlige med reieneiernes rett til å utøve sin kultur, slik som påtvunget maskinell dyretransport i stedet for tradisjonell flytting. Når Høyesterett også peker på regulatoriske utfordringer, betyr det at det må være rimelig sikkert at tiltaket i praksis kan gjennomføres.

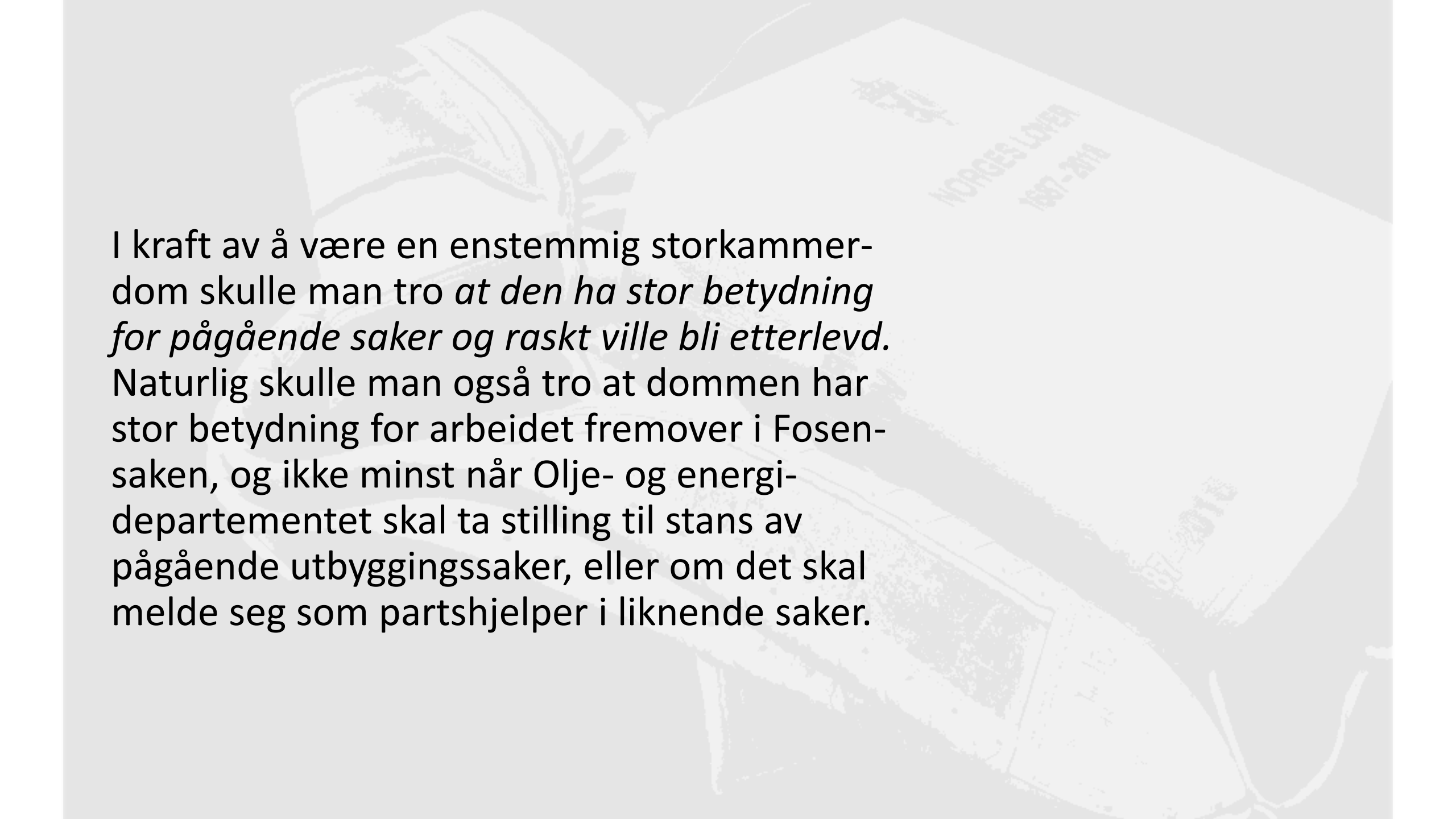

Utover inngrepets størrelse, har Høyesterett vektlagt fire momenter:

- 1) De kumulative virkningene av inngrepet,
- 2) om konsultasjoner har innvirket på beslutningene,
- 3) om minoriteten fortsatt vil ha økonomisk utbytte av sin tradisjonelle næring, og
- 4) at eventuelle avbøtende tiltak ikke vil medføre en reindrift som vesentlig avvike fra tradisjonell reindrift.

Viktigst her er punkt 3.

Høyesterett klargjør også at det ikke er rom for forholdsmessige vurderinger mellom samfunnsnyttene og minoritetens kulturvern.

I kraft av å være en enstemmig storkammerdom skulle man tro *at den ha stor betydning for pågående saker og raskt ville bli etterlevd*. Naturlig skulle man også tro at dommen har stor betydning for arbeidet fremover i Fosen-saken, og ikke minst når Olje- og energidepartementet skal ta stilling til stans av pågående utbyggingssaker, eller om det skal melde seg som partshjelper i liknende saker.

Giitu

beroštimi oyddas!

Thanks for

the attention!

